

AA, *Redemptoris Mater*. Contenuti e prospettive dottrinali e pastorali. Zbornik radova znanstvenog simpozija koji je održan u marijanskoj godini 23–25. svibnja 1988. u Rimu u organizaciji Središnjeg odbora za marijansku godinu. Izdanje Pontificia Academia Mariana Internationalis, Roma 1988, 287 stranica.

Djelo *Redemptoris Mater* sadrži radove znanstvenog simpozija koji je u okviru Marijanske godine organizirala Papinska marijanska međunarodna akademija u Rimu a na temelju enciklike pape Ivana Pavla II »Redemptoris Mater«. »Redemptoris Mater« proizišao je iz duboke marijanske pobožnosti pape Ivana Pavla II. Književna vrsta tog dokumenta je bez sumnje tipično *duhovna*; proživljena meditacija o objavi marijanskog otajstva u kojoj se ne radi samo o »nauci vjere« i o »životu vjere«. Glavna je misao u dokumentu Marijin put vjere koji postaje onda uzor za put vjere Crkve. Kao i u nekim drugim dokumentima, Papa i u ovome svoj pogled upire prema Trećem tisućljeću koji bi prema Papi trebao značiti povjesnu prekretnicu, bogat značenjem, u kojem Crkva okreće svoj pogled prema »zvijezdi jutarnjoj«, prema Mariji.

Dokument ima naglašeno *pastoralno* značenje i treba ga čitati u kontekstu drugih dokumenata pape Ivana Pavla II kao što su *Redemptor hominis* (1979), *Dives in misericordia* (1980) i *Dominum et vivificantem* (1986). U svjetlu te »trojstvene trilogije« dokument RM osvjetljuje materinski lik Marije u kojem se zrcali spasenjsko djelo Boga, Jednog i Trojstvenog, i poslanje One koju kršćanska tradicija poznaje kao »kći Očevu«, »majku Sina Božjega« i »zaručnicu Duha Svetoga«.

Marija je bila prva koja je pomno slušala Riječ Božju i po njoj živjela. Bila je prva učenica svojeg Sina. Odatle *ekleziološko* značenje marijanske enciklike. Prvim člankom »Prospettive metodologiche e dottrinali dell'enciclica RM« (str. 37–53). Jean Galot DI ocrtava pokoncilski teološki okvir u kojem se pojavljuje enciklika o Mariji. Stefano De Fiores SMM u svom napisu »La RM e la spiritualita' mariana« (str. 55–70) obrađuje duhovne odrednice Papinske enciklike ukazujući na to da ona nije akademskog i sustavnog određenja nego izvire i uvire u »život vjere« želeći probuditi u suvremenu čovjeku istinsku i duboku pobožnost prema Mariji. Pisac raščlanjuje Papin rječnik, ukazuje na marijansku mistiku koju po prvi puta jedan Papa nudi svoj Crkvi.

Aristide Serra OSM u svom redu »Le fonti bibliche della RM« (str. 71–87) ukazuje na biblijske izvore koji se pojavljuju u Papinu dokumentu. Papa 22 puta navodi blaženstvo koje je Elizabeta izrekla Mariji (Lk 1,45), a oko 40 puta Papa ponavlja rečenicu »Marija je napredovala na svom putu vjere« (LG 58). Na mnogo mjesta u enciklici Papa naglašava Marijino napredovanje u vjeri. Pavlov izraz »poslušnosti vjere« Papa upotrebljava devet puta u osam paragrafa: šest puta ga primjenjuje na Mariju, jedamput na Mariju i Crkvu i jedamput na ekumenski dijalog među kršćanima. Patrološke odrednice enciklike RM prikazuje Luigi Padovese OFM CAP u svom radu »Prospettive della tradizione patristica nella RM« (89–103).

Rene Laurentin smještava encikliku RM u okvire svekolikog Papinog naučavanja »L'encyclique RM dans l'enseignement du magistere pontifical« (106–130) ukazujući na novosti i izvornosti Papinog dokumenta. Najprije ocrtava prethodni povijesni okvir, marijanski pokret od pape Pija IX do Pija XII, da bismo bolje shvatili koje su izvornosti i novosti dokumenta RM. Novosti ima više: dokument RM je kontemplativne naravi, dinamički, biblijski, eklezijalni, otvoren za mnogostruke pravce. U dokumentu ima različitih tema, kao što su ekumenizam, jedinstvo s Istokom, oslobođenje, antropologija žene, ljepota, često puta zaboravljena. Enciklika je upućena vjernicima kršćanima ne kao neki nauk nego većma kao poticaj da Mariju otkriju u Bogu i u Kristu i da i sami žive to otajstvo vjere.

Salvatore Meo OSM obrađuje temu »posredovanja« u enciklici RM (131–157). U tom smislu obrađuje osobito detaljno prvu točku trećeg dijela enciklike RM i treću točku prvog dijela (biblijsko razmatranje). Papinu nauku o posredovanju Marijinu stavlja u kontekst koncilске nauke, izražene u VIII poglavlju *Lumen gentium*. Ekumensku stranu Papinog dokumenta RM osvjetljuje Franz Courth SAC u svom radu »La tensione ecumenica della RM« (159–176). Ovo je poglavlje vrlo važno, jer ističe neke marijanske

vrednote koje postoje u protestantizmu. Izraz »Marijin put vjere« obrađuje Candido Pozo DI (177–190) a teologiju svetišta u enciklici RM Enrique Llamas OCD (191–218). Ovaj je rad vrlo koristan za teologiju hodočašćenja. Pitanje »ženstvenosti« u enciklici RM osvjetljuje Cettina Militello (219–261). Zaustavlja se na točki 46 enciklike RM i ukazuje na to kako je Papa povezoao žensko pitanje s Marijom i Mariju ponudio svim ženama kao uzor kako u punini ostvariti svoju ženstvenost i svoje majčinstvo.

Zbornik je izvanredan doprinos ne samo boljem poznavanju Papine enciklike RM nego općenito teološkom značenju Marije u životu suvremene Crkve.

Adalbert Rebić

CELESTIN TOMIĆ, Začeci židovstva. Knjige Ezra i Nehemija, Drugi i Treći Izaija, Hagaj i Zaharija, Malahija i Obadija, Joel i Jona, Job, Psalmi, Mudre izreke, Pjesma nad pjesmama. Povijest spasenja, svezak VIII. Izdaje Provincijalat hrvatskih franjevaca konventualaca, Zagreb 1988, 224 stranica.

Pisac nastavlja izlagati povijest spasenja: u ovom VIII. svesku izlaže početke židovstva. U babilonskom sužanjstvu Božji je narod postao svjestan svoje samobitnosti kao narod. U trenutku kad je izgubio svoju nacionalnu neovisnost stekao je svijest svoje nacionalne samobitnosti. Židovstvo je plod ustrajnog duhovnog djelovanja židovskih svećenika i to posebno onih koji su se okupljali u krugovima pismoznana. Ono je logički nastavak izraelske religije, tako te između židovstva i izraelske religije Staroga zavjeta nema razlike. Židovstvo se hrani Biblijom i usmenim predajama.

Knjiga ima Predgovor (str. 5–6), Uvod (str. 7–10), glavni dio s pet naslova (str. 11–199) i zaključak (199–203) te pogovor, izbor iz literature i stvarno kazalo. U glavnom dijelu pisac obrađuje babilonsko sužanjstvo (11–46), izlazak iz sužanjstva (47–106), muževe obnove poslije sužanjstva (107–142), mudrosne knjige (143–182) i psalme (183–198). Obrađujući babilonsko sužanjstvo pisac prikazuje Drugog Izaiju (Iz 40–55) s osobitim naglaskom na Sluzi Jahvinu. Prikazujući izlazak iz sužanjstva obrađuje Trećeg Izaiju (Iz 56–66), Zarubabela, proroke Hagaja, Zahariju, Malahiju i Obadiju. Poslije povratka Židova u njihovu domovinu veliku su ulogu odigrali Nehemija te proroci Joel i Jona. Od mudrosnih knjiga pisac razlaže Mudre izreke, Knjigu Mudrosti, Knjigu o Jobu i Pjesmu nad pjesmama te, na kraju, psalme.

Knjiga *Začeci židovstva* predstavlja posebni uvod u knjige Staroga zavjeta te će odlično poslužiti osobito studentima teologije koji trebaju temeljito proučavati pojedine biblijske knjige Staroga zavjeta. Knjiga će, međutim, dobro doći i svim ostalim vjernicima koji žele temeljitije upoznati Bibliju, budući da je pisana vrlo laganim stilom i priopćivim jezikom.

Adalbert Rebić

WILLI HOFFSÜMMER, Pokorničko bogoslužje, s predmetima iz svakodnevice. Priredili prijevod hrv. izdanja Drago Bosnar i Josip Vnućec. Župni ured Luka Zagreb 1989, 216 str.

Pokorničko bogoslužje predstavlja važan dio bogoslužnog života naših zajednica. Crkva preporuča da svećenici češće sa svojim vjernicima obavljaju na što dostojanstveniji način pomirbeno slavlje, a osobito u vrijeme došašća i u vrijeme korizme. Tada su svećenici suočeni s nedostatkom izrađenih obrazaca pa ne mogu pokorničko slavlje obaviti na način da ono postigne željene učinke u vjernika. Ova knjižica upravo želi priskočiti u pomoć pastoralnim radnicima u pripremanju pokorničkog bogoslužja.

Willi Hoffsümmer nudi u ovoj knjižici dvadesetak potpuno izrađenih uzoraka pokorničkog bogoslužja. Prevodioci su ih na mnogim mjestima prilagodili našim prilikama, koristeći u izobilju naše domaće duhovne i beletrističke tekstove i dodajući još neke biblijske tekstove.

Oblik jednog pokorničkog bogoslužja kakav nudi Hoffsümmer u ovoj knjižici izgleda otprilike ovako: najprije se pokornici sastanu zajedno na prikladnom mjestu, otpjevaju